

DOROTA WIŚNIEWSKA
DR HAB., PROF. UŁ, UNIWERSYTET ŁÓDZKI
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0003-1545-4569](https://orcid.org/0000-0003-1545-4569)

Łódzka Delegatura Rady Adwokackiej w Warszawie w latach 1927–1938

1. Wprowadzenie; 2. Powstanie Łódzkiej Delegatury; 3. Struktura; 4. Kompetencje; 5. Podsumowanie.

1

W momencie odzyskania niepodległości samorząd adwokacki funkcjonował tylko na ziemiach byłego zaboru austriackiego i pruskiego¹. Nie istniał na terenie byłego zaboru rosyjskiego, w związku z obowiązywaniem na tym obszarze od 1876 r. rosyjskiej ustawy o adwokaturze z 1864 r., która takowego nie przewidywała. Pewną jego namiastkę stanowiła rada obrończa działająca w Warszawie. Została ona jednak szybko, bo już w 1882 r., zlikwidowana².

W związku z tym w czasie I wojny światowej adwokaci działający na tym obszarze sami dążyli do opracowania organizacji palestry i powołania podmiotu, który mógłby ich reprezentować w sprawach zawodowych. Podmiotem tym stała się powołana we wrześniu 1915 r. Delegatura Adwokatury Warszawskiej, stanowiąca odtąd nieformalny organ samorządowy. W kolejnym roku Delegatura powołała Komisję i powierzyła jej zadanie przygotowania projektu organizacji adwokatury.

¹ Szerzej zob.: Z. Nagórski, *Adwokatura*, [w:] *Encyklopedia podręczna prawa publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego)*, pod red. Z. Cybichowskiego, t. I: *Abolicja-Państwo*, Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska”, Warszawa [1926], s. 7–8; Z. Cybichowski, *Samorząd*, [w:] *Encyklopedia podręczna prawa publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego)*, pod red. Z. Cybichowskiego, t. II: *Państwo związkowe – Źródła lecznicze*, Warszawa [1930], s. 921; T.J. Kotliński, *Samorząd adwokacki w Drugiej Rzeczypospolitej*, Naczelna Rada Adwokacka, Warszawa 2008, s. 11–12, 18–24, 28–31; M. Materniak-Pawłowska, *Adwokatura II Rzeczypospolitej. Zagadnienia prawno-ustrojowe*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2009, s. 25–34; A. Redzik, *Zarys historii samorządu adwokackiego w Polsce*, wyd. 2, Naczelna Rada Adwokacka, Warszawa 2010, s. 35–36, 39.

² T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 31; M. Materniak-Pawłowska, *op. cit.*, s. 19.

Komisja szybko opracowała stosowny projekt Statutu Palestry Królestwa Polskiego, który został przyjęty 14 stycznia 1917 r. Przewidywał on utworzenie samorządu adwokackiego opartego na izbach adwokackich, działających w poszczególnych, odrębnych obwodach sądowych. Każda z izb miała zrzeszać nie tylko adwokatów, ale również aplikantów i być wyposażona w osobowość prawną. Natomiast jej organami byłoby walne zgromadzenie i rada adwokacka, która miała reprezentować interesy miejscowego samorządu i sprawować sądownictwo dyscyplinarne³.

Projekt ten stał się podstawą prac ministerialnych, zakończonych 24 grudnia 1918 r. wydaniem przez Tymczasowego Naczelnika Państwa Dekretu w przedmiocie statutu tymczasowego Palestry Państwa Polskiego (dalej: Statut tymczasowy), z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1919 r.⁴. Statut tymczasowy regulował organizację adwokatury na zasadach szerokiego samorządu zawodowego, opartego na organach posiadających szeroki zakres uprawnień korporacyjnych⁵. Jednostką samorządu była izba adwokacka, zrzeszająca adwokatów i aplikantów mających siedzibę w okręgu określonego sądu apelacyjnego⁶, działająca przez swoje organy, czyli walne zgromadzenie i radę adwokacką. Do kompetencji pierwszego z nich należało przede wszystkim wybieranie członków rady adwokackiej (a także Naczelnej Rady Adwokackiej⁷), uchwalanie budżetu izby i wysokości składek członkowskich oraz zatwierdzanie sprawozdań rady, a ponadto rozpatrywanie wniosków rady i poszczególnych adwokatów zgłoszonych w sprawach dotyczących miejscowej palestry i zarządzeń rady⁸.

Natomiast rada adwokacka zajmowała się wpisywaniem i wykreślaniem z listy adwokatów i aplikantów, nadzorem nad członkami izby, sprawowaniem

³ Z. Krzemiński, *Adwokatura polska w latach 1918–1939*, „Palestra” 1988, t. 32, nr 11–12 (371–372), s. 60–61; T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 31–32; M. Materniak-Pawłowska, *op. cit.*, s. 19–21; A. Redzik, *op. cit.*, s. 43–44; A. Redzik, T.J. Kotliński, *Historia adwokatury*, wyd. 4, Naczelna Rada Adwokacka, Warszawa 2018, s. 168.

⁴ Dziennik Praw Państwa Polskiego z 1918 r., nr 22, poz. 75; szerzej zob. Z. Nagórski, *op. cit.*, s. 7; Z. Krzemiński, *Kartki z dziejów warszawskiej adwokatury*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 24–25; M. Materniak-Pawłowska, *op. cit.*; A. Redzik, *op. cit.*, s. 44; A. Redzik, T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 152–153, 168–171; D. Wiśniewska, *Dostęp do zawodu adwokata w świetle sprawozdań Izby Adwokackiej w Warszawie z lat 1925–1938*, [w:] „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2021, t. LXXIII, z. 1, s. 327.

⁵ T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 33, 69; M. Materniak-Pawłowska, *op. cit.*, s. 183, 194.

⁶ Statut tymczasowy, art. 21.

⁷ Naczelna Rada Adwokacka stanowiła centralny organ reprezentujący interesy adwokatury, składający się z przedstawicieli poszczególnych izb, wyposażony w szeroki zakres kompetencji stanowiących, nadzorczych i opiniodawczych, szerzej zob. A. Redzik, *op. cit.*, s. 51–53; T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 42–43.

⁸ Statut tymczasowy, art. 30 ust. 2.

sądownictwa dyscyplinarnego i polubownego, kierowaniem wykształceniem zawodowym i egzaminami aplikantów oraz zwoływała walne zgromadzenie i składała na nim sprawozdania ze swojej działalności. Poza tym zarządzała funduszami izby, określała (na żądanie adwokata lub strony) wysokość honorarium adwokata, rozstrzygała wnioski o zwolnienie obrońcy od zastępstwa z urzędu z powodu oczywistej bezzasadności sprawy lub z innych powodów. Była także uprawniona do wydawania wszelkich opinii na żądanie Naczelnej Rady Adwokackiej⁹.

Łódzcy adwokaci i aplikanci byli zrzeszeni w utworzonej najwcześniej, bo w już lutym 1919 r., Izbie Adwokackiej w Warszawie¹⁰. Ich liczba w okresie międzywojennym systematycznie wzrastała, na co miała wpływ nie tylko zwiększająca się liczba mieszkańców miasta, ale również zmiany reguł dotyczących dostępu do tego zawodu¹¹. Sytuację panującą w tym czasie obrazuje tabela 1.

Tabela 1. Liczba adwokatów i aplikantów w Łodzi oraz w okręgu łódzkim

Stan na dzień	Liczba adwokatów w Łodzi	Liczba aplikantów w Łodzi	Łączna liczba adwokatów w okręgu Sądu Okręgowego w Łodzi	Łączna liczba aplikantów w okręgu Sądu Okręgowego w Łodzi
10 III 1927 r.	75	25	77	25
15 III 1928 r.	79	34	81	35
15 II 1929 r.	85	58	90	58
15 II 1930 r.	98	68	102	69
1 III 1931 r.	130	58	134	61
1 III 1932 r.	166	66	171	67
1 XI 1933 r.	215	81	233*	86
1 XI 1934 r.	237	72	258	77
1 XI 1935 r.	246	71	270	78
1 XI 1936 r.	264	75	295	80
1 XI 1937 r.	258	105	299	112
25 V 1938 r.	267	104	311	113

* W sprawozdaniu za lata 1932–1933 błędnie wskazano, że liczba ta wynosiła 228 adwokatów, Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1932–1933, s. 67.

Źródło: Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1927–1928 (za czas od 1 IV 1927 do 1 IV 1928 r.), Warszawa 1928, s. 49; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1928–1929 (za czas od 1 III 1928 do 15 II 1929 r.), Warszawa 1929, s. 27; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1929–1930 (za czas od 15 II 1929 do 15 II 1930 r.), Warszawa 1930, s. 36; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1930–1931, Warszawa 1931,

⁹ *Ibidem*, art. 24.

¹⁰ T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 35; M. Materniak-Pawłowska, *op. cit.*, s. 105; A. Redzik, *op. cit.*, s. 58–59; A. Redzik, T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 169–170.

¹¹ Szerzej zob. D. Wiśniewska, *op. cit.*, *passim*.

s. 64; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1931–1932, Warszawa 1932, s. 63; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1933–1934, Warszawa 1934, s. 69; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1934–1935, Warszawa 1935, s. 77; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1935–1936, Warszawa 1936, s. 95; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1936–1937, Warszawa 1937, s. 89; Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za okres 1 XII 1937 – 1 VI 1938, Warszawa 1938, s. 49.

Statut tymczasowy z 1918 r. nie regulował zasad powoływania delegatów właściwej Rady Adwokackiej do poszczególnych miejscowości, niemniej jednak Rada Adwokacka w Warszawie wyznaczała swoich przedstawicieli. W tym zakresie działała początkowo na podstawie instrukcji zatwierdzonej uchwałą z 13 stycznia 1920 r.¹², a następnie – Regulaminu Rad Adwokackich Okręgowych zatwierdzonego na posiedzeniu Naczelnej Rady Adwokackiej 11 lutego 1928 r.¹³. Delegaci byli powoływani również dla Łodzi.

W związku ze zmianą stanu prawnego spowodowaną wydaniem, a następnie wejściem w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1932 r. – Prawo o ustroju adwokatury¹⁴, zmianie uległa także podstawa prawna wskazywania delegatów. W przeciwieństwie do Statutu tymczasowego, już samo rozporządzenie przewidywało taką możliwość. Zgodnie z art. 47 tego aktu prawnego, Rada Adwokacka mogła uchwalić regulamin dotyczący jej wewnętrznego urzędowania i przekazać na jego podstawie wykonywanie części swoich czynności powołanym w tym celu delegatom. Delegaci mieli być wyznaczani przez Radę, przy czym rozporządzenie nie określało zasad ich powoływania. Jedynym ograniczeniem, jakie nakładało na ten organ, było wskazywanie przedstawicieli wyłącznie spośród adwokatów działających w danej miejscowości. Stosowny regulamin Rada Adwokacka w Warszawie uchwaliła na posiedzeniu 4 kwietnia 1933 r.¹⁵.

¹² Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie [dalej: Sprawozdanie Rady Adwokackiej] za rok 1925–1926 (za czas od IV 1925 do 1 IV 1926), Warszawa 1926, s. 11.

¹³ „Rada Adwokacka może w miejscowościach, gdzie obrała sobie siedzibę znaczniejszą liczbą adwokatów, wyznaczać delegatów Rady i ich zastępców wskazanych przez miejscowych adwokatów”, Regulamin Rad Adwokackich Okręgowych zatwierdzony na posiedzeniu Naczelnej Rady Adwokackiej w dniu 11 lutego 1928 r., Warszawa 1928, §69 zd. 1.

¹⁴ Dz.U. z 1932 r., nr 86, poz. 733; A. Kisza, Z. Krzemiński, R. Łyczywek, *Historia adwokatury polskiej*, M.C. Kwadrat, Warszawa 1995, s. 106; S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. III: *Okres międzywojenny*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2001, s. 703; A. Redzik, *op. cit.*, s. 48; A. Redzik, T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 169, 172–176; D. Wiśniewska, *op. cit.*, s. 327.

¹⁵ Regulamin Rady Adwokackiej w Warszawie uchwalony na posiedzeniu Rady w dniu 4 kwietnia 1933 r. na zasadzie art. 47 prawa o ustroju adwokatury (Dz.U. Nr 86/1932 poz. 733), [w:] Regulamin Rady Adwokackiej w Warszawie z dnia 4 kwietnia 1933 r. i Regulamin Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej Warszawskiej z dnia 4 stycznia 1933 r., Warszawa 1933.

Powoływanie i działalność łódzkich delegatów Rady Adwokackiej w Warszawie, a następnie utworzenie kolegalnej Delegatury Łódzkiej oraz jej funkcjonowanie, stanowią zagadnienie całkowicie pominięte w literaturze historycznoprawnej. Na przesłedzenie tych kwestii pozwalają zachowane źródła w postaci sprawozdań Rady Adwokackiej w Warszawie z lat 1925–1938¹⁶.

2

Delegat Rady Adwokackiej w Warszawie działał w Łodzi już w latach 1925–1926¹⁷. Stanowisko to powierzono wówczas Stefanowi Cygańskiemu¹⁸. W kolejnych latach, poza delegatem, powoływano również jego zastępcę, a w okresie 1932–1933 zwiększono liczbę zastępców do dwóch. Było to zjawisko wyjątkowe z punktu widzenia Izby Adwokackiej w Warszawie, ponieważ w żadnym innym mieście nie funkcjonował więcej niż jeden zastępca¹⁹, a w niektórych miejscowościach w ogóle nie był on powoływany i w związku z tym działał wyłącznie delegat Rady²⁰. Funkcje te pełnili kolejno w latach: 1927–1928 – Radzisław Wodziński (zastępował go Bolesław Jasiński)²¹, 1928–1930 – Alfred Biłyk²² (1929–1930 – zastępcą był Bolesław Fichna)²³, 1930–1933 – ponownie Stefan Cygański

¹⁶ Kwerenda przeprowadzona w Archiwum Państwowym w Łodzi dała wynik negatywy. Potwierdziła brak zachowanych dokumentów dotyczących funkcjonowania Delegatury Łódzkiej. Efektów nie przyniosła także lektura czasopisma wydawanego w Łodzi w 1934 r. pt. „Wiadomości Prawnicze. Czasopismo poświęcone zagadnieniom prawa i krytyce prawniczej”.

Ze względu na fakt, że ostatnim chronologicznie źródłem dotyczącym funkcjonowania Łódzkiej Delegatury jest Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za okres 1 XII 1937 – 1 VI 1938, niniejszy artykuł nie porusza zagadnienia kolejnej nowelizacji przepisów, dokonanej ustawą z dnia 4 maja 1938 r. – Prawo o ustroju adwokatury (Dz.U. z 1938 r., nr 33, poz. 289), szerzej zob. Z. Krzemiński, *Kartki z dziejów...*, *op. cit.*, s. 26; S. Płaza, *op. cit.*, s. 705; A. Redzik, T.J. Kotliński, *op. cit.*, s. 176–179.

¹⁷ Brak informacji dotyczących poprzedniego okresu.

¹⁸ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1925–1926, s. 11.

¹⁹ Biała Podlaska, Białystok, Częstochowa, Kalisz, Siedlce i Włocławek, Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1932–1933, Warszawa, s. 8.

²⁰ Łomża, Mława, Piotrków, Płock, Sosnowiec oraz Suwałki, Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1932–1933, s. 8.

²¹ Sprawozdanie Rady Adwokackiej za rok 1927–1928 (za czas od 1 IV 1927 do 1 IV 1928 r.), Warszawa 1928, s. 11.

²² Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1928–1929, s. 7; Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1929–1930, s. 9.

²³ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1929–1930, s. 9.

(1930–1932 zastępował go Henryk Felix, a 1932–1933 – Józef Bolesław Lange i Teodor Tujakowski)²⁴.

W związku ze wzrostem liczby adwokatów w Łodzi, członkowie miejscowej palestry wystosowali wniosek o zwiększenie przedstawicielstwa, a także dążyli do przyznania mu jak największej autonomii. Rada Adwokacka podjęła odpowiednią decyzję 19 września 1932 r. Dokooptowanymi delegatami zostali: Józef Adamowicz, Edward Angerstein, Edmund Moszkowski i Józef Osiecki. Zaś ze względu na konieczność uchwalenia stosownej instrukcji, Rada zobowiązała delegatów do przygotowania projektu dotyczącego podziału czynności²⁵.

Ostatecznie delegatura kolegialna została utworzona w 1934 r. Jej przewodniczącym został Stanisław Pawłowski, który objął tę funkcję z urzędu, jako członek Rady mający swoją siedzibę w Łodzi (na podstawie §41 ust. 3 regulaminu z 4 kwietnia 1933 r.). Natomiast mocą uchwały Rady Adwokackiej z 6 lutego 1934 r. stanowiska członków objęły te same osoby, które zostały powołane na funkcję delegatów w 1932 r., czyli Józef Adamowicz, Edward Angerstein (a po jego ustąpieniu – na mocy uchwały z 26 marca 1935 r. – Eugenjusz Zejda), Edmund Moszkowski i Józef Osiecki²⁶.

W pierwszym etapie swojej działalności Delegatura uchwaliła regulamin tymczasowy, który przedstawiła Radzie Adwokackiej w Warszawie w celu zatwierdzenia²⁷. Regulamin ten stał się przedmiotem dyskusji, a po poprawkach uzgodnionych z Delegaturą został uchwalony przez Radę Adwokacką 25 czerwca 1935 r. (na podstawie art. 47 ustawy Prawo o ustroju adwokatury i §45 regulaminu Rady)²⁸. W niemal niezmienionym kształcie obowiązywał do wybuchu II wojny światowej. Pewne modyfikacje Rada Adwokacka wprowadziła jedynie 2 stycznia 1937 r., w związku ze stanowiskiem walnego zebrania łódzkiej adwokatury z 20 listopada 1936 r., dotyczącego zwiększenia liczby członków delegatury²⁹.

²⁴ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1930–1931, s. 8; Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1931–1932, s. 13.

²⁵ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1932–1933, s. 8–9, 34.

²⁶ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1933–1934, s. 7; Uchwała z dnia 26 marca 1935 r., „Palestra” 1935, R. XII, nr 4, s. 341–342.

²⁷ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1933–1934, s. 7–8.

²⁸ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1934–1935, s. 5–6; Regulamin Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie, „Palestra” 1935, R. XII, nr 7–8, s. 610–613.

²⁹ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1936–1937, s. 139.

3

Zgodnie z regulaminem z 25 czerwca 1935 r., Delegatura Łódzka liczyła pięciu członków, podzielonych na dwie kategorie. Do pierwszej, obejmującej delegatów wchodzących w jej skład z urzędu, należeli adwokaci będący członkami Rady Adwokackiej w Warszawie i mający siedzibę w Łodzi. Natomiast drugą kategorię stanowiły osoby wyznaczane przez Radę. Na tę funkcję mógł zostać powołany tylko adwokat spełniający łącznie następujące wymogi: musiał mieć siedzibę w Łodzi, posiadać prawo wybieralności do Rady (zgodnie z art. 39 Prawa o ustroju adwokatury z 1932 r. uprawnienie takie przysługiwało adwokatom wpisanym na listę od co najmniej 5 lat), a także nie mógł być członkiem Sądu Dyscyplinarnego Izby ani Naczelnej Rady Adwokackiej³⁰.

Procedura powoływania nowych członków była wdrażana w grudniu każdego roku. Rada Adwokacka w Warszawie musiała wskazać tylu delegatów, aby łączna liczba osób należących do obu kategorii wynosiła pięć³¹. Jednak wpływ na obsadę stanowisk miało także zgromadzenie adwokatów mających siedzibę w okręgu Sądu Okręgowego w Łodzi. Było ono zwoływane przez Delegaturę w listopadzie każdego roku i wybierało, a następnie przedstawiało Radzie, podwójną liczbę kandydatów na stanowiska podlegające obsadzie³².

Utrata członkostwa zależała od przynależności do danej kategorii delegatów. Osoby należące do pierwszej grupy przestawały pełnić dotychczasowe funkcje w przypadku ustąpienia z Rady. Zaś spośród członków wyznaczanych przez Radę Adwokacką co roku miało ustępować dwóch, wskazanych zgodnie z zasadą starszeństwa nominacji. Na wypadek gdyby delegaci zostali powołani równocześnie i nie można było w związku z tym zastosować powyższej zasady, regulamin przewidywał możliwość przeprowadzenia losowania³³.

Aby zapobiec wakatom i zagwarantować ciągłość prac Delegatury, przyjęto, że ustępujący członkowie pełnią swe funkcje do czasu wyznaczenia nowych³⁴.

Zmiana regulaminu, która nastąpiła 12 stycznia 1937 r., wiązała się przede wszystkim ze zwiększeniem liczby członków z pięciu do siedmiu. Obejmowała także zniesienie przepisu dotyczącego utraty członkostwa przez osoby wchodzące w skład Delegatury z urzędu, w przypadku ustąpienia z Rady³⁵.

³⁰ Regulaminu Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie, §1.

³¹ *Ibidem*, §3 ust. 1.

³² *Ibidem*, §4.

³³ *Ibidem*, §2.

³⁴ *Ibidem*, §3 ust. 2.

³⁵ Nowelizacja dotyczyła §1–3 i §5 regulaminu, zob. Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1936–1937, s. 139–140.

Delegatura działała pod kierunkiem przewodniczącego, powoływanego na roczną kadencję. Co do zasady tę funkcję pełniła osoba należąca do pierwszej kategorii członków, czyli adwokat wchodzący w skład Delegatury z urzędu. Jednak na wypadek większej liczby takich osób, o sprawowaniu funkcji przewodniczącego w danym roku miał rozstrzygać wynik losowania. W przypadku braku takich członków, przewodniczącego wskazywała corocznie Rada Adwokacka w Warszawie³⁶. 12 stycznia 1937 r. zmienił się regulamin również w tej kwestii. Zgodnie z nowymi przepisami przewodniczącego zawsze miała wskazywać Rada Adwokacka³⁷.

W razie nieobecności przewodniczącego, miał go zastępować członek wchodzący w skład Delegatury z urzędu, zaś w przypadku braku takiej osoby – najstarszy z delegatów³⁸. Do zadań przewodniczącego należało, poza kierowaniem pracami delegatury, także przewodniczenie jej posiedzeniom³⁹.

Funkcję tę pełnili kolejno: Stanisław Pawłowski (1934–1936)⁴⁰, Rafał Kempner (1936–1937)⁴¹, Bolesław Fichna (1937–1938)⁴².

4

Na podstawie informacji zawartych w sprawozdaniach Rady Adwokackiej w Warszawie można stwierdzić, że łódzcy delegaci realizowali kompetencje powierzone wszystkim delegatom powoływanym przez rady okręgowe, a uregulowane w §69 zd. 2 Regulaminu Rad Adwokackich Okręgowych zatwierdzonym 11 lutego 1928 r. Zgodnie z tym przepisem należało do nich przede wszystkim reprezentowanie łódzkiej palestry wobec miejscowych władz, a także wspieranie Rady w wykonywaniu przyznanych jej kompetencji. W związku z tym Delegaci mieli wyznaczać z upoważnienia Dziekana obrońców z urzędu, zbierać informacje i wydawać opinie co do osób ubiegających się o wpisanie na listę adwokatów lub aplikantów adwokackich, badać świadków (w drodze rekwizycji) i przeprowadzać śledztwa w sprawach dyscyplinarnych, udzielać Radzie pomocy w zbieraniu składek oraz komunikować jej wszelkie uwagi, wnioski i dezyderaty dotyczące stanu

³⁶ Regulamin Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie, §5 ust. 1 i 2.

³⁷ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1936–1937, s. 140.

³⁸ Regulamin Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie, §5 ust. 3.

³⁹ *Ibidem*, §7 ust. 1.

⁴⁰ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1934–1935, s. 121; Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1935–1936, s. 5, 148.

⁴¹ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1936–1937, s. 139–140.

⁴² *Ibidem*, s. 140; Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1937–1938, s. 6.

adwokackiego na prowincji, a także wykonywać wszelkie zlecenia Dziekana i Rady Adwokackiej (oczywiście mieszające się w granicach kompetencji Rady)⁴³.

Ponadto zarówno delegaci, jak i ich zastępcy byli uprawnieni do uczestnictwa w posiedzeniach Rady Okręgowej. O ile nie mogli brać udziału w głosowaniach, o tyle przysługiwał im głos doradczy⁴⁴.

Następnie, w związku z utworzeniem Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie i uchwaleniem 25 czerwca 1935 r. jej regulaminu, kompetencje Delegatury zostały określone w tym akcie. Zgodnie z §6 dzieliły się one na dwie kategorie. Pierwsza obejmowała uprawnienia i obowiązki przyznane w §43 regulaminu Rady Adwokackiej w Warszawie z 4 kwietnia 1933 r. wszystkim delegatom, bez względu na miejscowość, do której zostali wyznaczeni. Natomiast druga mieściła zadania enumeratywnie wyliczone w regulaminie Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej (w §6 ust. 2).

W ramach pierwszej kategorii można wskazać kompetencje już wcześniej powierzone delegatom, takie jak reprezentowanie w danym okręgu miejscowej adwokatury oraz komunikowanie Radzie Adwokackiej uwag i wniosków w sprawach jej dotyczących, wyznaczanie obrońców z urzędu (w przypadkach przewidzianych przez prawo), przeprowadzanie dochodzeń na żądanie Rady Adwokackiej lub jej rzeczników dyscyplinarnych oraz badanie świadków w postępowaniu dyscyplinarnym (na żądanie Sądu Dyscyplinarnego), zbieranie informacji i przedstawianie Radzie Adwokackiej opinii o osobach ubiegających się o wpis na listę adwokatów lub aplikantów adwokackich, udzielanie pomocy w inkasowaniu i ściąganiu składek i innych należności, przypadających na rzecz Izby (od miejscowych członków), a także wykonywanie innych zadań na podstawie szczególnych upoważnień lub zleceń przekazanych przez Dziekana lub Radę Adwokacką w zakresie jej czynności⁴⁵.

Natomiast do nowych kompetencji delegatów Rady Adwokackiej w Warszawie zaliczało się czuwanie nad przestrzeganiem przez członków Izby, mających siedzibę w danym okręgu, przepisów Prawa o ustroju adwokatury, regulaminu, uchwał władz korporacyjnych oraz zasad należytego wykonywania zawodu i zawiadamianie Rady Adwokackiej o wszelkich uchybieniach wymagających jej ingerencji, a ponadto doraźne rozstrzyganie nieporozumień pomiędzy miejscowymi członkami Izby, interweniowanie w razie zatargów pomiędzy nimi a miejscową

⁴³ Regulamin Rad Adwokackich Okręgowych zatwierdzony na posiedzeniu Naczelnej Rady Adwokackiej w dniu 11 lutego 1928 r., Warszawa 1928.

⁴⁴ *Ibidem*, §69 zd. 3.

⁴⁵ Regulamin Rady Adwokackiej w Warszawie uchwalony na posiedzeniu Rady w dniu 4 kwietnia 1933 r. na zasadzie art. 47 prawa o ustroju adwokatury, §6 ust. 1 lit. a, d–g, k.

magistraturą lub urzędami administracyjnymi, podejmowanie kroków celem polubownego załatwiania sporów pomiędzy miejscowymi adwokatami i ich klientami (a nawet w ogóle osobami trzecimi). Delegaci mieli również sprawować nadzór ogólny nad miejscowymi aplikantami adwokackimi i organizować ich zbiorowe kształcenie zawodowe, kierować miejscową konsultacją dla niezamożnej ludności⁴⁶ i wreszcie pełnić nadzór nad pokojami adwokackimi w miejscowych sądach oraz kierownictwo nad miejscową biblioteką adwokacką⁴⁷.

Wśród zadań wyszczególnionych w regulaminie i przyznanych konkretnie Delegaturze Łódzkiej mieściło się:

- 1) podejmowanie prób polubownego załatwiania sporów adwokatów, mających siedzibę w okręgu Sądu Okręgowego Łodzi, z klientami o należne honorarja i udzielanie adwokatom zezwoleń na poszukiwanie honorarjów na drodze sądowej, bez względu na sumę poszukiwanego honorarjum (patrz sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za r. 1932/33 str. 48)⁴⁸;
- 2) załatwianie spraw podejmowania się przez adwokatów spraw przeciwko adwokatom w zakresie, przewidzianym w uchwale Naczelnej Rady Adwokackiej z dn. 5.X.1934 (Palestra 1934 r. str. 818–819)⁴⁹;
- 3) opinjowanie w sprawach udzielania zezwoleń adwokatom, mającym siedzibę w okręgu Sądu Okręgowego w Łodzi na podejmowanie się obowiązków patrona⁵⁰.

Pewne zadania Delegatura Łódzka musiała realizować na posiedzeniach plenarnych, podejmując decyzje kolegialnie. Należały do nich zgodnie z regulaminem:

- a) wszelkie sprawy natury zasadniczej,
- b) udzielanie zezwoleń adwokatom na dochodzenie honorarjów na drodze sądowej,

⁴⁶ „Pod ogólnym kierownictwem Rady Adwokackiej działają w obrębie Izby konsultacje dla udzielania porad prawnych niezamożnej ludności: w Warszawie – pod bezpośrednim kierownictwem wyznaczonych przez Radę Adwokacką jej członków (§2 lit. g), w siedzibach pozostałych Sądów Okręgowych — pod bezpośrednim kierownictwem delegatów Rady (§43 lit. i)”, *ibidem*, §32.

⁴⁷ *Ibidem*, §6 ust. 1 lit. b, c, h–j.

⁴⁸ Zgodnie z uchwałą Rady Adwokackiej w Warszawie z 7 listopada 1933 r. delegaci zostali upoważnieni do samodzielnego podejmowania decyzji w przypadku poszukiwania przez adwokata na drodze sądowej honorarium do wysokości 1000 zł, Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1932–1933, s. 48.

⁴⁹ Treść uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej została przekazana przez Radę Adwokacką w Warszawie komunikatem nr 164 z 10 grudnia 1934 r., „Palestra” 1934, R. XI, nr 12, s. 818–819.

⁵⁰ Regulamin Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie, §6 ust. 2.

- c) przyjmowanie do wiadomości zawiadomień adwokatów o podjęciu się prowadzenia spraw przeciwko adwokatom oraz udzielanie zezwoleń na podejmowanie się prowadzenia spraw przeciwko adwokatom,
- d) opinjowanie – na użytek Rady Adwokackiej – o kandydatach, ubiegających się o wpis na listę adwokatów i aplikantów adwokackich, oraz o dopuszczeniu do egzaminu adwokackiego,
- e) opinjowanie – na użytek Rady Adwokackiej – w sprawach o zezwolenie adwokatom na podjęcie się obowiązków patrona,
- f) przekazywanie Rzecznikowi Dyscyplinarnemu spraw, które wpłynęły wprost do Delegatury, a które, zdaniem Delegatury, wymagają skierowania na drogę postępowania dyscyplinarnego,
- g) wszelkie sprawy, nie przekazane do załatwienia poszczególnym Delegatom,
- h) inne sprawy zlecone do załatwienia przez Radę Adwokacką z zastrzeżeniem załatwienia ich przez Delegaturę, jako ciało zbiorowe,
- i) wszelkie sprawy wnoszone pod obrady posiedzeń Delegatury przez przewodniczącego lub poszczególnych Delegatów⁵¹.

Stałe posiedzenia, zwoływane w bieżących sprawach, miały odbywać się dwa razy w tygodniu w z góry określonych terminach. Poza tym, w razie potrzeby, przewodniczący lub jego zastępca mógł zwoływać posiedzenia nadzwyczajne⁵². Uchwały Delegatury miały zapadać zwykłą większością głosów w obecności co najmniej trzech członków. W przypadku równości głosów przeważało zdanie przewodniczącego⁵³.

Ze zgromadzonych danych wynika jednak, że posiedzenia plenarne nie odbywały się tak często. W okresie sprawozdawczym 1934–1935 odbyło się zaledwie 16 takich posiedzeń i dotyczyły one spraw ogólnych⁵⁴. Podobnie było w kolejnym okresie⁵⁵, zaś w roku sprawozdawczym 1936–1937 odbyło się tylko 14 posiedzeń⁵⁶.

Być może przyczyną takiego stanu było realizowanie przez Delegaturę Łódzką części kompetencji za pośrednictwem powoływanych przez nią komisji. Początkowo, to znaczy w okresie sprawozdawczym 1934–1935, były to trzy komisje, podejmujące działania w sprawach szczególnych. Należały do nich: komisja do spraw

⁵¹ *Ibidem*, §8.

⁵² *Ibidem*, §9.

⁵³ *Ibidem*, §10.

⁵⁴ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1934–1935, s. 121.

⁵⁵ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1935–1936, s. 149.

⁵⁶ Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1936–1937, s. 144.

sądownictwa polubownego⁵⁷, komisja do spraw podatkowych⁵⁸ oraz komisja do walki z „pokątniarstwem”⁵⁹. Natomiast w kolejnym roku sprawozdawczym dodatkowo utworzono czwartą – komisję w sprawie nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego⁶⁰.

Inne kompetencje powierzone Delegaturze Łódzkiej nie musiały być realizowane na posiedzeniach plenarnych, lecz mogli je wykonywać indywidualnie poszczególni delegaci. Rozdział zadań między nich miał być dokonywany na pierwszym posiedzeniu odbywającym się w danym roku, a każdy delegat miał realizować sprawy określonego rodzaju. Poza tym zarówno Delegatura na posiedzeniach kolejalnych, jak i jej przewodniczący byli uprawnieni do powierzania poszczególnym członkom wykonywania określonych czynności lub realizowania konkretnych spraw. W przypadku wątpliwości delegat mógł przekazać realizację powierzonego mu zadania na posiedzenie plenarne⁶¹.

5

Rozwój Łodzi w dwudziestolecie międzywojennym i zwiększanie się zapotrzebowania na usługi profesjonalnych pełnomocników spowodowały dynamiczne zwiększanie się liczby adwokatów oraz aplikantów. Łódzka palestra funkcjonowała w ramach Izby Adwokackiej w Warszawie, jednak rozumiała potrzebę utworzenia w mieście kolejalnego przedstawicielstwa, dysponującego jak największym zakresem autonomii. W związku z tym podejmowała starania o powołanie w miejsce pojedynczego delegata – kilkusobowej Delegatury, posiadającej pewien zakres samodzielnych kompetencji. Cel ten został osiągnięty w 1934 r. i stanowił ewenement w skali Izby Adwokackiej w Warszawie.

Delegatura Łódzka działała na podstawie odrębnego regulaminu, uchwalonego przez Radę Adwokacką 25 czerwca 1935 r., którego projekt sama opracowała.

⁵⁷ W jej skład wchodził: S. Pawłowski (przewodniczący), Ryszard Kijawski i Alfred Beller. 28 maja 1935 r. zostali oni dokooptowani do stałej komisji do spraw sądownictwa polubownego powołanej przez Radę Adwokacką w Warszawie, Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1934–1935, s. 8, 121.

⁵⁸ Do której należeli: E. Moszkowski (przewodniczący), Z. Albrecht, A. Beller, A. Dalig i S. Rozenblat, Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1934–1935, s. 121.

⁵⁹ W składzie: E. Moszkowski (przewodniczący), J. Fryde, M. Menasse, E. Montlak i W. Pełka, Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1934–1935, s. 121.

⁶⁰ Do jej składu powołano: E. Moszkowskiego, E. Zejdę, A. Thona, R. Vogla, R. Pohla, A. Cymermana, Ł. Goldberga, Z. Puppe i J. Webera, Sprawozdanie Rady Adwokackiej 1935–1936, s. 149, 151.

⁶¹ Regulamin Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie, §7 ust. 2–4.

Dysponując stosunkowo szerokim zakresem kompetencji, podejmowała działania między innymi w dziedzinie sądownictwa polubownego, spraw podatkowych, dążyła także do walki z „pokątniarstwem”.

Bibliografia

Akty prawne

Dekret w przedmiocie statutu tymczasowego Palestry Państwa Polskiego z 24 XII 1918 r., Dz.Pr.P.P. z 1918 r., nr 22, poz. 75.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1932 r. – Prawo o ustroju adwokatury, Dz.U. z 1932 r., nr 86, poz. 733.

Źródła drukowane

Komunikat nr 164 w sprawie podejmowania się przez adwokatów spraw przeciwko adwokatom, „Palestra” 1934, R. XI, nr 12, s. 818–819.

Regulamin Delegatury Łódzkiej Rady Adwokackiej w Warszawie, „Palestra” 1935, R. XII, nr 7–8, s. 610–613.

Regulamin Rad Adwokackich Okręgowych zatwierdzony na posiedzeniu Naczelnej Rady Adwokackiej w dniu 11 lutego 1928 r., Warszawa 1928.

Regulamin Rady Adwokackiej w Warszawie uchwalony na posiedzeniu Rady w dniu 4 kwietnia 1933 r. na zasadzie art. 47 prawa o ustroju adwokatury (Dz.U. Nr 86/1932 poz. 733), [w:] Regulamin Rady Adwokackiej w Warszawie z dnia 4 kwietnia 1933 r. i Regulamin Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej Warszawskiej z dnia 4 stycznia 1933 r., Warszawa 1933.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1925–1926 (za czas od IV 1925 do I IV 1926), Warszawa 1926.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1927–1928 (za czas od I IV 1927 do I IV 1928 r.), Warszawa 1928.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1928–1929 (za czas od I III 1928 do 15 II 1929 r.), Warszawa 1929.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1929–1930 (za czas od 15 II 1929 do 15 II 1930 r.), Warszawa 1930.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1930–1931, Warszawa 1931.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1931–1932, Warszawa 1932.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1932–1933, Warszawa 1933.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1933–1934, Warszawa 1934.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1934–1935, Warszawa 1935.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1935–1936, Warszawa 1936.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za rok 1936–1937, Warszawa 1937.

Sprawozdanie Rady Adwokackiej w Warszawie za okres I XII 1937 – I VI 1938, Warszawa 1938.

Uchwała z dnia 26 marca 1935 r., „Palestra” 1935, R. XII, nr 4, s. 341–342.

Opracowania

- Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2009.
- Encyklopedia podręczna prawa publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego)*, pod red. Z. Cybichowskiego, t. I–II, Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska”, Warszawa [1926–1930].
- Kisza A., Krzemiński Z., Łyczywek R., *Historia adwokatury polskiej*, M.C. Kwadrat, Warszawa 1995.
- Kotliński T.J., *Samorząd adwokacki w Drugiej Rzeczypospolitej*, Naczelna Rada Adwokacka, Warszawa 2008.
- Kotliński T.J., Redzik A., Zaborski M., *Historia ustroju Adwokatury Polskiej w źródłach*, Naczelna Rada Adwokacka, Warszawa 2013.
- Krzemiński Z., *Adwokatura polska w latach 1918–1939*, „Palestra” 1988, t. 32, nr 11–12 (371–372), s. 59–75.
- Krzemiński Z., *Kartki z dziejów warszawskiej adwokatury*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- Materniak-Pawłowska M., *Adwokatura II Rzeczypospolitej. Zagadnienia prawno-ustrojowe*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2009.
- Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. III: *Okres międzywojenny*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2001.
- Redzik A., *Zarys historii samorządu adwokackiego w Polsce*, wyd. 2, Naczelna Rada Adwokacka, Warszawa 2010.
- Redzik A., Kotliński T.J., *Historia adwokatury*, wyd. 4, Naczelna Rada Adwokacka, Warszawa 2018.
- Wiśniewska D., *Dostęp do zawodu adwokata w świetle sprawozdań Izby Adwokackiej w Warszawie z lat 1925–1938*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2021, t. LXXIII, z. 1, s. 325–337.

DOROTA WIŚNIEWSKA

DR HAB., PROF. UŁ, UNIWERSYTET ŁÓDZKI

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0003-1545-4569](https://orcid.org/0000-0003-1545-4569)

**Łódzka Delegatura Rady Adwokackiej w Warszawie
w latach 1927–1938**

Łódzcy adwokaci i aplikanci byli zrzeszeni w utworzonej w lutym 1919 r. Izbie Adwokackiej w Warszawie, która działając na podstawie wewnętrznych przepisów, wyznaczała swoich przedstawicieli w poszczególnych miejscowościach. W świetle dostępnych źródeł delegat Rady funkcjonował w Łodzi już w latach 1925–1926, jednak w związku z systematycznym wzrostem liczby członków palestry w tym mieście, konieczne stało się rozbudowanie przedstawicielstwa, zwieńczone utworzeniem w 1934 r. kolegialnej Delegatury.

Podmiot ten działał na podstawie opracowanego przez siebie regulaminu uchwalonego przez Radę Adwokacką 25 czerwca 1935 r., który w niemal niezmienionym kształcie obowiązywał do wybuchu II wojny światowej. Pewne modyfikacje Rada Adwokacka wprowadziła jedynie 2 stycznia 1937 r., w związku ze stanowiskiem walnego zebrania łódzkiej adwokatury dotyczącym zwiększenia liczby członków przedstawicielstwa. Dysponując stosunkowo szerokim zakresem kompetencji, Łódzka Delegatura podejmowała działania między innymi w zakresie sądownictwa polubownego, spraw podatkowych, dążyła także do walki z „pokątniarstwem”.

Słowa kluczowe: adwokatura, II Rzeczypospolita, samorząd adwokacki, Łódzka Delegatura Rady Adwokackiej

DOROTA WIŚNIEWSKA

PHD, DSC, ASSOCIATE PROFESSOR, UNIVERSITY OF ŁÓDŹ

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0003-1545-4569](https://orcid.org/0000-0003-1545-4569)

Łódź Delegation of the Bar Council of Warsaw 1927–1938

The advocates and advocate's trainees of Łódź were affiliated with the Bar Council of Warsaw, established in February 1919, which acting on the basis of internal regulations, appointed its representatives in individual localities. According to the sources, the Council's delegate functioned in Łódź as early as 1925–1926. However, due to the systematic increase in the number of members of the bar in this city, it became necessary to expand the representation, which resulted in the establishment of a collegiate Delegation in 1934.

This entity operated on the basis of its elaborate regulations, adopted by the Bar Council on June 25, 1935, which remained in force in almost unchanged form until the outbreak of World War II. Some modifications were made by the Bar Council on January 2, 1937, in connection with the stance of the General Assembly of the Łódź Bar on increasing the number of representative members. With a relatively wide range of competencies, the Łódź Delegation undertook activities in the field of amicable courts, tax matters, among others, and also sought to combat the unlicensed legal services.

Keywords: advocacy, Second Polish Republic, advocacy self-government, Łódź Delegation of the Bar Council

